

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Sybe Schaap

‘Herstel burgerschap in ere’

‘Het neoliberalisme is een drama, ook voor het liberalisme’, zegt politiek filosoof Sybe Schaap. ‘Ik heb met verwondering naar de verkiezingscampagnes zitten kijken. Het is net alsof je op een marktplaats staat. Het is loven en bieden en linksom, rechtsom in het gevele komen van verschillende groepen. Het gaat nauwelijks nog over de samenlevingsorde, over de inrichting van Nederland op de langere termijn.’

Schaap schreef het boek *Rechtsstaat in verval. Over de lange mars door de instituties*. Hij is senator namens de VVD en was 25 jaar dijkgraaf in Flevoland en Overijssel. Behalve het populisme ziet hij het neoliberalisme, het overplanten van de idee van de markt naar het publieke domein, als een bedreiging voor de democratische rechtsstaat en zijn instituties. Politiek is geen marktplaats. Van burgers wordt geen consumentistische houding gericht op het eigen belang gevraagd, maar een verantwoordelijke houding gericht op het algemeen belang, zo luidt zijn boodschap.

* * *

Schaap: ‘Politiek is te veel een strijd tussen partijleiders om het veroveren van een eigen kiezersaandeel. Er wordt te veel gewerkt met kiezersonderzoek om de eigen “waar” zo goed mogelijk in de politieke markt te kunnen zetten. Verkiezingen hebben zich te eenzijdig tot een concurrentieslag ontwikkeld. Het inhoudelijke debat raakt uit beeld.’

FOTO: ROB KAMMINGA

SYBE SCHAAP (1946)

Politiek filosoof en Eerste Kamerlid namens de VVD.

Het prangende punt: de politiek is geen marktplaats, maar gaat allereerst over de inrichting van de samenleving en daarbinnen het publieke domein. Dat is het domein dat ons allen raakt en niet toevallig bepaalde groepen. Het gaat over vraagstukken die een lange adem vergen: de inrichting van het onderwijs, de organisatie van politie en justitie op het terrein van veiligheid, en de organisatie van het sociaaleconomische leven.’

‘Vanuit deze optiek zijn ook directe leiderschapsverkiezingen binnen partijen verkeerdt. Ze stimuleren een leiderschapscultuur binnen politieke partijen, waarbinnen echter het inhoudelijke debat en de langetermijnfocus verdampen. De democratie heeft een aristocratische kern nodig. Ze gedijt alleen bij een zekere mate van distantie. In de politieke partijen zou deze cultuur bevorderd moeten worden, maar dat gaat dwars tegen de huidige trend in.’

‘Als senator leg je je eed af en beloof je plechtig dat je zonder last je werk zult doen. Je moet je laten leiden door het publieke belang, niet door je eigen belang. Je moet je niet direct binden aan bepaalde groepen, je eigen vooringenomenheid opzij kunnen zetten, en tot proportionele afwegingen in staat zijn. Er is distantie, matiging en inschikkelijkheid nodig. Dat is het aristocratische element dat in de democratie zou moeten zitten.’

* * *

‘We moeten burgerschap weer in ere herstellen. Mijn stelling is dat in de loop van de opbouw van de democratische rechtsstaat de mens burger is geworden. Hij heeft moeten leren, in opvoeding, onderwijs en in het maatschappelijke verkeer, mede verantwoordelijkheid te dragen voor de inrichting van de samenleving. De laatste vijftig jaar zien we vooral het omgekeerde: de burger is weer mens geworden. We laten luidkeels van ons horen, profileren onze belangen, en eisen van de politiek dat daaraan tegemoetgekomen wordt. En de politiek draaft daar dan weer achteraan, om stemmen te werven. Het referendum vind ik een van de kwalijkste voorbeelden. Daarbij geef je alleen nog maar je eigen mening in termen van ja of nee. Bovendien geldt ook nog eens de dictatuur van de meerderheid, waarbij de verliezers het nakijken hebben.’

‘Het is hoognodig om bezonnenheid terug te brengen in de politiek en het openbaar bestuur. Kijk naar de waterschappen, waarin alle betrokkenen met elkaar samenwerken op basis van programma’s voor de langere termijn. Zonder vooraf vastgestelde blauwdrukken, maar wel met duidelijke bestuurlijke opgaven.’

‘Ik heb als dijkgraaf weleens geroepen: een stemming is een noodprocedure, want we zijn er niet uitgekomen. Je kunt het nooit iedereen naar de zin maken, maar je kunt wel net zo lang overleggen en vergaderen tot iedereen het gevoel heeft dat er geluisterd is, en er van verschillende kanten inschikkelijkheid is getoond. Dat is precies de manier waarop ik jarenlang als dijkgraaf heb geprobeerd te werken, met belangengroepen, de boeren, de natuurbeheerders, en de betrokken burgers.’

‘Ik weet nog dat we een keer een besluit moesten nemen over het hele onderhoudsregime van ons net gefuseerde waterschap. Na een paar jaar studie leidde een voorstel daartoe in het algemeen bestuur tot onenigheid. Als we het op een stemming hadden laten aankomen, was het aangenomen met 13 tegen 12. We hebben echter het voorstel teruggenomen en kwamen een jaar later met een aangepast plan dat met algemene stemmen werd aangenomen. Dat is wat mij betreft een mooie proeve van oefening in openbaar bestuur en burgerschap: ervaren dat je er in een open houding met elkaar uit kunt komen.’

‘Politieke partijen zouden veel meer moeten meehelpen om het debat te voeren in het land. Via vormen van interactief bestuur en interactieve democratie, binnen vooraf gestelde kaders, met de publieke opgaven die door de representatieve democratie worden gesteld.’

door Jan Prij